
Statistieken

Van de werkplek naar de woonplaats en terug: een statistiekreis met veel wegwerkzaamheden en andere obstakels

Jarenlang stonden de statistieken van de RSZ vrijwel gelijk met statistieken van de werknemers volgens plaats van tewerkstelling. De laatste tien jaar zijn de statistische mogelijkheden van de RSZ-gegevens enorm toegenomen. Dit komt niet alleen tot uiting in de toename van de eigen publicaties, maar ook in toepassingen zoals het Datawarehouse Arbeidsmarkt en de Arbeidsrekeningen, ... waar deze mogelijkheden ten volle geëxploiteerd worden. De statistieken volgens plaats van tewerkstelling bleven echter buiten het bereik van deze ontwikkeling. Ze kwamen er zelfs eerder door op de achtergrond. Maar om het met een oude uitdrukking te zeggen: er schijnt licht aan het einde van de tunnel. Waar we voor de regionale statistieken van 2003 ons nog hebben moeten behelpen met tussenoplossingen, en we voor 2004 ook nog een beperkte regionalisatie voorzien, lijkt de situatie zich voor 2005 wat op te klaren. In deze bijdrage wordt ingegaan op de gegevens voor 2003 en hoe deze te gebruiken.

Van inrichting tot vestigingseenheid

Zoals reeds vermeld in voorgaande artikels (Vets, 2002; Vets, 2003) werd 2003 gekenmerkt door hervormingen op het vlak van de administratieve verplichtingen van de ondernemingen. Deze bieden

ook de mogelijkheid om de bevraging naar plaats van tewerkstelling grondig te herzien. Deze bevraging was nog steeds gebaseerd op het principe dat de werkgever eenmaal per jaar een verdeling van het aantal arbeidsplaatsen maakte per gemeente en activiteit van tewerkstelling. Zo een combinatie gemeente – activiteit werd dan ‘inrichting’ genoemd. Zo een inrichting bleef eerder een abstract begrip want ze kon bestaan uit meerdere uitbatingszetels in eenzelfde gemeente terwijl een uitbatingszetel ook aanleiding kon geven tot meerdere inrichtingen omdat op eenzelfde plaats meerdere activiteiten kunnen worden uitgeoefend. De notie ‘inrichting’ volstond wel om de verdeling van de tewerkstelling te maken volgens gemeente en activiteit van tewerkstelling, maar het bestand der ‘inrichtingen’ was maar een ruwe benadering van een echt vestigingenbestand.

De volledig vernieuwde RSZ-aangifte, omgedoopt tot DMFA, maakte komaf met het naast elkaar bestaan van elektronische en papieren aangiften. De

mogelijkheden tot statistische exploitatie van het geheel werden begrensd door de beperkingen inherent aan het papieren aangifteformulier. Het laten vermelden van een indicatie van de plaats van tewerkstelling naast elke werknemer kon zo veralgemeend worden.

Met het opstarten van de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO), werd voor het eerst ook in een centrale gegevensbank van vestigingseenheden voorzien, gebaseerd op echte adressen en met eigen identificatienummers. Tot dan toe hadden verschillende overheden hun eigen adressenbestand van vestigingen naar eigen behoeften (bijvoorbeeld Handelsregister, inspectiediensten, ...) en een veralgemeend, door de werkgevers gekend vestigingsnummer, was niet aanwezig. En dat was net wat de RSZ nodig had om tewerkstellingsstatistieken volgens lokale eenheid te kunnen opstellen conform de Eurostat-richtlijnen.

Maar tussen droom en realisatie stonden ook nu veel praktische problemen, zowel DMFA- als KBO-problemen. Het realiseren van de bevraging op 30 juni 2003 viel in het water. En voor de bevraging op 31 december 2003 moesten we ons tevreden stellen met een noodoplossing: naast elke werknemer moest enkel de gemeente van tewerkstelling worden opgegeven. Zo kregen we zelfs minder informatie binnen als voorheen. Toch was de noodoplossing noodzakelijk om de brug te kunnen slaan tussen de traditionele reeks van gedecentraliseerde statistieken en de toekomstige integratie van de lokale eenheid in alle RSZ-statistieken.

De gedecentraliseerde gegevens 2003 – Zoek de verschillen

Zoals hierboven vermeld hebben zowel de opvraging als de verwerking van de gegevens naar plaats van tewerkstelling heel wat wijzigingen ondergaan. Deze hebben onvermijdelijk hun gevolgen op het eindresultaat. Bij de interpretatie van de gegevens, zeker in vergelijking met voorgaande jaren, moet dan ook rekening gehouden worden met heel wat elementen. Hierbij een aantal wegwijzers:

1. Telling Arbeidsplaatsen:

In vroegere publicaties¹ is reeds het effect aangegeven van de invoering van de DMFA en van een

aantal wijzigingen aan de socialezekerheidsreglementering op de telling van het aantal arbeidsplaatsen op de laatste dag van het kwartaal. Hoewel deze vaststellingen gemaakt werden in het kader van de statistieken naar woonplaats, gaan ze ook op voor de statistieken naar plaats van tewerkstelling. In het bijzonder vermelden we toch:

- Langdurig zieken: doordat werknemers in arbeidsongeschiktheid vanaf 2003 opgenomen blijven in de RSZ-aangifte (ook na een arbeidsongeschiktheid van meer dan een jaar), worden zij ook opgenomen in de RSZ-statistieken. In voormelde brochure is een raming gemaakt van een 22 000 extra arbeidsplaatsen, met een verdeling naar hoofdactiviteit van de werkgever en naar hoofdverblijfplaats van de werknemer. Een verdeling naar plaats van tewerkstelling is echter niet mogelijk.
- Lesgevers Middenstandsopleiding: de lesgevers waarvoor de Gemeenschapsinstellingen (VIZO, IFAPME, ZAWM) optreden als werkgever (derde betalende) zijn vanaf 2003 opgenomen in de statistieken. Er is geen decentralisatie voorhanden, zodat zij quasi volledig (op deze van de Duitstalige Gemeenschap na) in Brussel (hoofdzetel van de werkgever) worden opgenomen.
- Onthaalouders: ingevolge de invoering van een specifieke socialezekerheidsregeling vanaf 1 april 2003, worden de onthaalouders die instaan voor opvang van kinderen in gezinsverband en die zijn aangesloten bij een erkende opvangdienst, opgenomen in de RSZ-statistieken. Zoals bij andere thuiswerkers, wordt als plaats van tewerkstelling niet het thuisadres weerhouden maar het lokale bureau van de werkgever (in casu de opvangdienst) waar zij van afhangen.
- Het reële effect op de tewerkstellingscijfers van de nieuwe regelingen voor de artiesten en de gelegenheidswerknemers in de horeca en de exactere registratie van de werknemers met zeer korte (eventueel opeenvolgende) periodes van tewerkstelling (interim, seizoenarbeid, gelegenheidswerknemers, ...) is moeilijk in te schatten.

2. Verdeling naar gemeente en activiteit:

- Hoewel voor de opvraging van 2003 is vertrokken vanuit een nog beperktere notie dan de inrichting (enkel gemeente), zijn toch al enkele principes van de opvraging per vestigingseenheid toegepast:

- Bouwwerven (van meer dan drie maanden) werden als inrichting beschouwd maar vallen niet onder de notie vestigingseenheid (niet geïdentificeerd door een adres). Vanaf 2003 worden de werknemers gelinkt aan (de vestigingseenheid van) de onderneming.
- Voornamelijk bij dienstenbedrijven (schoonmaak, catering, consultancy, bewakingsdiensten, ...) werden uitbatingsetzels van klanten waar hun werknemers vaak voor langere periodes worden tewerkgesteld als inrichtingen doorgegeven. Vanaf 2004 kunnen ze enkel worden gekoppeld aan vestigingen van de onderneming zelf. Bij de verwerking van de gegevens van 2003 is hier al rekening mee gehouden.

Door het niet vermelden van de activiteit van tewerkstelling op de aangifte van het vierde kwartaal 2003, worden alle werknemers opgenomen in de hoofdactiviteit van de onderneming. Bij de verwerking zijn voor een aantal ondernemingen waar voorheen verschillende activiteiten werden opgegeven deze opsplitsingen naar activiteit opnieuw doorgevoerd (dit kwam voornamelijk voor in de overheidssector). Toch is het resultaat dat de verdeling volgens activiteit minder gedetailleerd is dan voorgaande jaren, zeker in de activiteitstakken 'Openbaar bestuur' en 'Onderwijs'. Zo is voor het onderwijs geen effectieve verdeling volgens onderwijsnet en onderwijsniveau gebeurd.

- Voor de verdeling naar activiteit is de herziene activiteitennomenclatuur Nace-Bel 2003 gebruikt. De meeste verschuivingen binnen deze nomenclatuur doen zich voor op het vierde of vijfde cijfer van de nomenclatuur en voor de meeste codes is de link met de vroegere codes eenduidig. Voornamelijk binnen de sector van de nutsbedrijven zijn er meer ingrijpende wijzigingen van de nomenclatuur (die ook de wijzigingen weerspiegelen van het terrein). Toch weerspiegelen de cijfers volgens de nieuwe indeling nog maar gedeeltelijk de realiteit.
- Tevens is van de herziening van de Nace-Bel-nomenclatuur gebruik gemaakt om de enkele afwijkingen eigen aan de RSZ weg te werken. Enkel de rubriek 'Slecht gedefinieerde activiteiten' is overgebleven om de werknemers onder te brengen die in het kader van DAC of PRIME zijn aangeworven en worden aangegeven door de regionale tewerkstellingsdiensten.

3. Integratie RSZPPO-gegevens

In het kader van de gedecentraliseerde gegevens heeft de RSZ er steeds naar gestreefd om een zo volledig mogelijk beeld te geven van de loontrekende tewerkstelling. Hiertoe worden de gegevens met betrekking tot de werknemers van de plaatselijke en provinciale overheden (gemeenten, OCMW's, intercommunales, provinciebesturen) opgevraagd bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Plaatselijke en Provinciale Overheden (RSZPPO). Hoewel voor 2003 aan de methodologie voor de telling van de arbeidsplaatsen en de verdeling naar activiteit en plaats van tewerkstelling weinig is gewijzigd, moet ook hier rekening gehouden worden met enkele aandachtspunten.

- Op het ogenblik van de opmaak van de gegevens voor 2002 was de administratieve verwerking van de politiehervorming nog verre van afgerond, zodat voor de verdeling van de politiediensten nog grotendeels rekening werd gehouden met de situatie voor de politiehervorming. Voor de gegevens van 2003 is wel volledig rekening gehouden met de nieuwe politiestructuur. De lokale politie is hierin ondergebracht in lokale politiezones, nieuwe juridische entiteiten waarin een of meerdere gemeenten zijn vertegenwoordigd. Vermits geen gegevens beschikbaar waren over de verdeling binnen de politiezones, is het personeel van een lokale politiezone gekoppeld aan de gemeente van het hoofdbureau van de lokale politiezone. Dit geeft een geografische vertekening die zich wel hoofdzakelijk beperkt tot het niveau van de gemeenten.
- De verdeling naar activiteit bij de plaatselijke en provinciale overheden stelt voornamelijk problemen voor de activiteiten van de OCMW's. De opsplitsing naar activiteit van het OCMW-personeel gebeurt in de aangifte door de OCMW's zelf (of hun dienstverleners) waarbij grote verschillen optreden in de manier van opsplitsen naar activiteit. Een behoorlijk aantal OCMW's plaatst het gros van zijn werknemers onder de noemer 'Overige maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting (n.e.g.)'. Bij de verwerking door de RSZ worden daarom enige correcties uitgevoerd. Zowel echter de manier van opsplitsen door de OCMW's als de manier waarop de correcties zijn uitgevoerd is in de opeenvolgende jaren gewijzigd, zodat van jaar tot jaar verschuivingen tussen de Nace-afdelingen 'Openbaar be-

stuur' en 'Gezondheidszorg en Maatschappelijke Dienstverlening' optreden.

4. Een zomers en winters beeld van de tewerkstelling

Het meten van de tewerkstelling op 31 december in plaats van op 30 juni maakt dat de werkelijke evolutie van 2002 naar 2003 wordt vertekend door seizoengebonden schommelingen. Deze seizoen-effecten hebben immers niet alleen hun effect op de verdeling naar activiteit maar ook op de verdeling naar plaats van tewerkstelling. Zo heeft bijvoorbeeld de seizoengebonden daling in de tuinbouw in het vierde kwartaal vooral een effect in de streek rond Sint-Truiden.

Ondanks het feit dat bij de RSZPPO minder seizoengebonden tewerkstelling bestaat, moet bij de interpretatie van de gegevens ook rekening gehouden worden met het tijdstip van de meting. De telling van het aantal arbeidsplaatsen bij de plaatselijke en provinciale overheden bevat een overschatting door de aanwezigheid van werknemers waar nog wel loongegevens maar geen prestaties meer aanwezig zijn. Bij de telling op 30 juni is deze overschatting beperkt (ca. 3 000 arbeidsplaatsen ver-

spreid over alle gemeenten en sectoren) en van jaar tot jaar van dezelfde grootteorde. De overschatting op 31 december ligt echter systematisch hoger (ca. 10 000 à 12 000) zodat een seizoenschommeling van administratieve aard optreedt.

Om toch een beeld te kunnen bieden van de evolutie van de tewerkstelling op (sub-)regionaal vlak, heeft de directie voor statistiek een extrapolatie gemaakt voor de gegevens op 30 juni 2003. Hierbij wordt uitgegaan van de reële tewerkstellingscijfers op 30 juni 2003, maar wordt de (sub-)regionale verdeling van 31 december 2003 geëxtrapoleerd naar de situatie van 30 juni. Dit betekent dat wordt verondersteld dat werkgevers met maar één inrichting op 31 december 2003, ook maar één inrichting hadden op 30 juni en dat voor werkgevers met meerdere vestigingen de proportionele verdeling over de vestigingen van 31 december ook kan toegepast worden op de globale tewerkstellingsgegevens op 30 juni. Om praktische redenen is de extrapolatie beperkt tot het niveau van de arrondissementen en de nace-afdelingen (op twee cijfers). De extrapolatie is zowel doorgevoerd op de RSZ- als op de RSZPPO-gegevens.

Tabel 1.

Evolutie van het aantal arbeidsplaatsen naar plaats van tewerkstelling

Plaats van tewerkstelling	2002-2	2003-2	2003-4	30/06/03	31/12/03
				t.o.v. 30/06/02 %	t.o.v. 30/06/02 %
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	602 571	620 400	617 464	2,96	2,47
Vlaams Gewest	1 988 101	1 993 284	1 989 638	0,26	0,08
Antwerpen	606 037	610 940	612 440	0,81	1,06
Vlaams-Brabant	328 995	326 423	328 315	-0,78	-0,21
Limburg	257 440	256 694	251 230	-0,29	-2,41
Oost-Vlaanderen	417 652	417 133	419 391	-0,12	0,42
West-Vlaanderen	377 977	382 094	378 262	1,09	0,08
Waals Gewest	902 496	911 454	915 173	0,99	1,40
Waals-Brabant	96 927	97 766	97 757	0,87	0,86
Henegouwen	326 367	331 335	332 443	1,52	1,86
Luik	294 063	295 480	296 834	0,48	0,94
Luxemburg	67 156	67 206	67 989	0,07	1,24
Namen	117 983	119 667	120 150	1,43	1,84
Het Rijk	3 493 168	3 525 138	3 522 275	0,92	0,83

Bron: RSZ

In tabel 1 wordt het resultaat van deze oefening getoond op het niveau van de provincies. Vooral het verschil van referentiepunt voor de provincie Limburg valt op. Deze is het gevolg van de combinatie van het tewerkstellingsverlies in de industrie ingevolge herstructureringen en bedrijfssluitingen in de tweede helft van 2003 en de grote terugloop in de land- en tuinbouw vanwege seizoensfactoren. De resultaten van deze oefening worden opgenomen in de RSZ-publicatie en zullen ook beschikbaar zijn via de website.

Conclusie

In een voorgaand artikel hebben we 2003 een scharnierjaar genoemd voor de RSZ-statistieken. Deze formulering houdt een aantal beloften in naar de toekomst, maar betekent in de praktijk ook vaak het zoeken naar een nieuw houvast. Dit geldt zeker ook voor de gebruikers van de arbeidsmarktstatistieken naar plaats van tewerkstelling. Door alle werkzaamheden was het moeilijk om de weg naar de plaats van tewerkstelling voor arbeidsmarktonderzoekers open te houden. Tijdelijke omleggingen werden gecreëerd, een voor de tewerkstelling op 30 juni, die slechts een beperkt detail toelaat (zowel geografisch als naar activiteit), en een voor de tewerkstelling op 31 december 2003. Ook deze laatste omleiding ligt bezaaid met hindernissen en

valkuilen. In dit artikel en op onze website zal de RSZ de gebruiker van de statistieken attent maken op deze obstakels. En we hopen dat de gebruiker enig begrip kan opbrengen voor het tijdelijke ongemak. Verder rekenen we erop dat ook het Steunpunt WAV de gebruikers mee helpt gidsen door het land van de geregionaliseerde arbeidsmarktgegevens.

Peter Vets
RSZ

Noot

1. Naast bovenvermelde publicaties bijvoorbeeld ook de brochure "Loontrekkende tewerkstelling (RSZ) voor het jaar 2003" van de RSZ. (zie ook de website www.rsz.fgov.be, rubriek Statistieken).

Bibliografie

- Vets, P. (2002). Meer dan zomaar een upgrade? Van LATG- naar DMFA-statistieken. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, 12(4), pp. 72-77.
- Vets, P. (2004). 2003 – Een scharnierjaar voor de RSZ-statistieken. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, 14(4), pp. 61-66.